

ZEEUWS ARCHIEF

BULLETIN 1/99

Rijksarchief in Zeeland

Sint Pieterstraat 38

4331 EW Middelburg

T (0118) 63 89 20

F (0118) 62 80 94

Gemeentearchief Middelburg

Stadhuisstraat 2

Postbus 6000

4330 LA Middelburg

T (0118) 67 54 59

F (0118) 67 54 52

Gemeentearchief Veere

Markt 5, Veere

Postbus 1

4370 AA Koudekerke

T (0118) 50 60 64

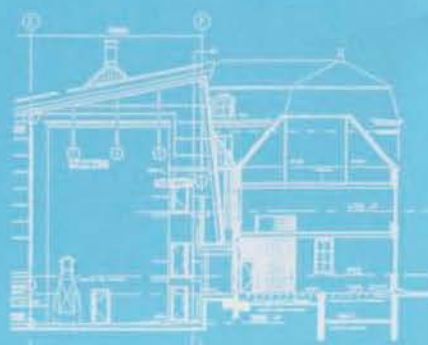
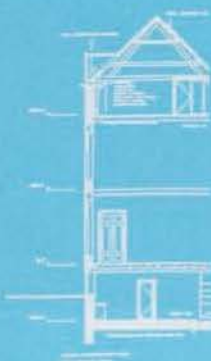
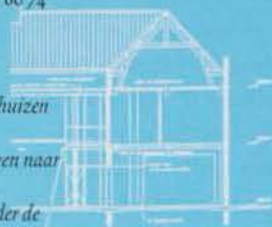
F (0118) 50 60 74

Eind 1999 verhuizen

de drie archieven naar

één locatie onder de

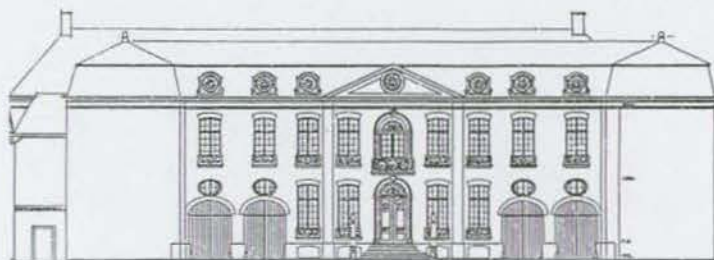
naam 'Zeeuws Archief'.



ZEEUWS ARCHIEF BULLETIN 1/99

Het Rijksarchief in Zeeland, het Gemeentearchief Middelburg en het Gemeentearchief Veere fuseren. De nieuwe organisatie heeft de naam 'Zeeuws Archief'.

Het Van de Perrehuis, de voormalige rechtbank aan het Hofplein in Middelburg, wordt de nieuwe huisvesting van het historisch kenniscentrum. Voor een optimale dienstverlening aan de bezoekers van het Zeeuws Archief verrijst daarnaast een nieuwe studiezaal die aan alle eisen van publieksvriendelijkheid tegemoetkomt, zodat iedereen die dat wil (gratis) van de bij het Zeeuws Archief opgeslagen historische informatie gebruik kan maken. Begin 2000 zal het Zeeuws Archief opereren vanuit de nieuwe locatie.



Inhoud

In Zeeland gebeurt het!

Stand van zaken fusie Zeeuws Archief

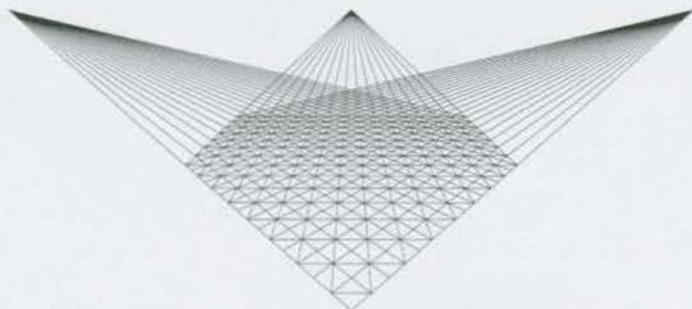
Marjam Brouwer-te Roller: "Toegankelijkheid archief is essentieel"

Berichten uit de Zeeuwse hoofdstad

Nieuws

Schippers aan wal in Middelburg

ZEEUWS ARCHIEF



Het wordt menens met het Zeeuws Archief, en dat is ondermeer te zien aan de huisstijl. Deze is ontworpen door grafisch ontwerper Wim de Valk die voor het logo geïnspireerd is door de 17e-eeuwse verhandelingen van Jan Vredeman de Vries over perspectief! De toevoeging: 'Rijksarchief in Zeeland, Gemeentearchief Middelburg en Gemeentearchief Veere', elk met drie verschillende adressen, zal verdwijnen zodra het Zeeuws Archief zijn intrek neemt in de prachtige locatie aan het Hofplein in het centrum van Middelburg.

In Zeeland gebeurt het!

door Roelof Koops, Rijksarchivaris in Zeeland

In Zeeland gebeurt het. Op 21 april 1997 viel met de ondertekening van een Bestuursconvenant door de staatssecretaris van het Ministerie van OCenW en de beide burgemeesters van Middelburg en Veere het startschot voor de integratie van het Rijksarchief in Zeeland en de gemeentearchieven van Middelburg en Veere. Na de fusie halverwege 1999 zullen deze drie instellingen als het Zeeuws Archief verder door het leven gaan.

De bouw van de huisvesting voor deze nieuwe instelling in- en rond het Van de Perrehuis in Middelburg vordert gestaag. Drie bouwlagen ondergrondse depots, voor in totaal 25 km¹ archiefstellingen en 500 tekeningladekasten voor de berging van duizenden kaarten, tekeningen en prenten, zijn in ruwbouw al gerealiseerd. Ook zijn de publieksruimten die hier bovenop komen al zichtbaar. Op 6 april heeft dit nieuwbouwgedeelte het hoogste punt bereikt. De restauratie van het Van de Perrehuis zelf ligt geheel op schema en tovert het 18e-eeuwse regentenpaleis om in een stijlvolle maar ook functionele werkruimte

voor de medewerkers van het Zeeuws Archief.

Het gebouw zal volgens planning begin september 1999 opgeleverd worden. De volgende grote klus is dan de verhuizing die voor de maanden oktober - december 1999 op de rol staat.

Maar buiten de integratie, nieuwbouw en verhuizing dienen ook de reguliere activiteiten en de dienstverlening van de drie fusiepartners in de tussentijd 'gewoon' door te gaan. Door dit alles is 1999 een 'ongewoon' jaar met een 'ongewoon' vol programma en voor de mede-

werkers een jaar met een 'ongewoon' hoge werkdruk.

Maar voor alles is 1999 een spannend en uitdagend jaar. Wij gaan ervan uit dat het wenkende perspectief van een nieuwe geïntegreerde dienst en een ronduit fantastisch gebouw alle extra inspanningen zullen compenseren.

Integreren en verhuizen is mensenwerk en kan alleen een goed resultaat hebben als iedereen zich er voor wil inzetten. De inzet die de huidige medewerkers van het Rijksarchief in Zeeland en de gemeentearchieven van Middelburg en Veere en derhalve de toekomstige medewerkers van het Zeeuws Archief in oprichting ten toon spreiden geeft ons alle hoop dat wij de bouw, fusie en verhuizing op een goede wijze zullen volbrengen.



Bouwactiviteiten bij het Zeeuws Archief.

Marjam Brouwer-te Roller:

Toegankelijkheid archief is essentieel

De gemeente Veere heeft 22.000 inwoners en bestaat uit 13 kernen. Wethouder mevrouw Marjam Brouwer-te Roller overziet een breed scala aan aandachtsgebieden: economische zaken, informatisering en automatisering, toerisme en recreatie, verkeer en vervoer, en, last but not least, 'cultuur'. In dat kader is zij nauw betrokken bij de totstandkoming van het Zeeuws Archief, reden om naar haar visie op archieven te vragen.

Marjam: "Cultuur in brede zin heeft niet alleen mijn interesse, maar zeker ook mijn aandacht. Het is tragisch om te moeten constateren hoe weinig kinderen van bijvoorbeeld geschiedenis weten. Gelukkig ben ik niet de enige die dit signaleert. De alarmklokken zijn geluid, en hopelijk trekken de beleidsmakers op nationaal niveau hier hun conclusies uit. Dan gaat ons cultureel erfgoed weer meer deel uitmaken van het onderwijs. Deze ontwikkeling kan onze prachtige archieven ten goede komen.

De kwaliteit van een archief wordt in mijn ogen mede bepaald door de toegankelijkheid en dus ook door de kwantiteit van de bezoekers. De gemeente Veere inventariseert momenteel de wensen van de bevolking op het gebied van cultuur. De resultaten daarvan vormen de bouwstenen voor de nota cultuurbeleid. Cultuur, of in ieder geval aspecten ervan die onze bevolking aanspreken, is te belangrijk om niet structureel en integraal deel uit te maken van het gemeentebestuur van Veere. Ik zal me dan ook sterk maken om te bewerkstelligen dat deze nota een duidelijk signaal uit zal zenden aan zowel de burgers als bestuurders, dat de nota het archief op de politieke en maatschappelijke agenda plaatst, en cultuur op korte maar ook op lange termijn aandacht schenkt."

Int: "Wat is volgens u de functie van een archief?"

Marjam: "De functies zijn velerlei. Natuurlijk is er een wettelijke ver-

plichting tot het ordentelijk bewaren van informatie, zoals omschreven in de Archiefwet. Maar daarnaast kan een archief het verleden tot leven wekken. Er zijn zulke leuke, onverwachte toepassingen van deze onuitputtelijke informatiebronnen. Een paar jaar geleden hebben een aantal enthousiaste mensen uit Veere een reconstructie gemaakt van de stad zoals die er in 1813 uit moet hebben gezien. Het resultaat was een prachtige maquette. Ze hebben daar echt van alles voor moeten opzoeken: gravures, omschrijvingen, oude bouwtekeningen - en waar stukjes informatie ontbraken daar moesten ze vooral een beroep doen op hun eigen creativiteit. Zodoende zie je de ongekende mogelijkheden van een archief. Je weet wel waar je begint, maar via het archief eindig je in een multi-disciplinaire delta van vakken: geografie, geschiedenis, bouwkunde, noem maar op...."

Int: "Maakt u zelf gebruik van archieven?"

Marjam: "Jazeker. Voor mijn werk in eerste instantie van het dynamisch archief van de gemeente Veere, wat overigens niet mee zal verhuizen naar het Zeeuws Archief in Middelburg maar naar ons nieuwe gemeentehuis in Domburg. Daarnaast grijp ik met beide handen de kans om bij elke opening of feestelijke gelegenheid die zich daarvoor leent het geheel in een historisch perspectief te zetten. Vaak kom je daardoor op de leukste ideeën voor een toespraak.



Marjam Brouwer-te Roller.

Gelukkig helpt Peter Blom, onze gemeentearchivaris, me bij het opzoeken en raadplegen van het één en ander."

Int: "Wat is voor Veere de belangrijkste reden om aan te sluiten bij het Zeeuws Archief?"

Marjam: "Zonder meer de toegankelijkheid. Als je in de huidige Veerse situatie naar het archief wilt, dan moet je het écht wel van plan zijn. De openingstijden zijn relatief beperkt, je moet je volle gewicht in de strijd gooien wil je de enorme deur van het archief in Veere openkrijgen, of bellen voor een afspraak als je op een andere locatie binnen de gemeente terecht wilt, gehandicapten in een rolstoel kunnen eigenlijk helemaal niet naar binnen. Heb je al deze obstakels weten te overwinnen dan wacht je weliswaar een warm onthaal van onze gemeentearchivaris, maar op toegankelijkheid scoren we in de huidige situatie gewoon laag, en met slechts één medewerker is de hele constructie ook erg kwetsbaar. Ik ben ervan overtuigd dat we een goede keus hebben gemaakt met het Zeeuws Archief. Bijna alle inwoners van de gemeente Veere komen wel één maal per week in Middelburg. Voor de inwoners van

de dertien Veerse kernen zal de nieuwe Middelburgse locatie de drempel om een archief te bezoeken in ieder geval niet verhogen. En goede communicatie zal de rest moeten doen."

Int: "Bent u niet bang dat de identiteit van de Veerse historie in het geding komt als het archief opgaat in het Zeeuws Archief?"

Marjam: "In eerste instantie zijn we daar heel bang voor geweest. Die angst is echter voor een groot gedeelte weggenomen omdat we hebben afgesproken dat binnen de nieuwe organisatie één persoon specifiek belast is met het materiaal van Veere. Daarmee gaat Veere niet op 'in de grote brei' van het Zeeuws Archief. Daarnaast wegen de argumenten van toegankelijkheid en een kwalitatief hoogstaande conservering en opslag zodanig zwaar, dat we daarvoor best een kleine concessie mogen doen aan onze identiteit. Daarnaast kunnen we ervoor zorgen dat 'Veerse onderwerpen' genoeg aandacht krijgen door op jaarbasis een aantal Veerse projecten te selecteren en daarvoor ook financiële back-up te geven. Dus naast het bedrag dat Veere uittrekt voor een soort 'basiszorg' voor de archieven, in concreto de kosten van onze gemeentearchivaris plus overheadkosten, moet Veere per jaar een aantal projecten adopteren op gebied van archivering of toegankelijk maken en beschikbaar stellen van interessante of belangrijke onderwerpen die betrekking hebben op Veere."



Berichten uit de Zeeuwse hoofdstad

door Peter Sijnke, gemeente-archivaris van Middelburg

"Wat denk je er zelf eigenlijk van?", "Blijft het Gemeentearchief Middelburg zelfstandig?", "Houd je de functie van gemeentearchivaris?", "Komt er een overkoepelende organisatie?". Dergelijke vragen worden met enige regelmaat op mij afgevuurd. Een fusie brengt niet alleen heel veel werk, maar ook heel veel vragen met zich mee.

Ruimtegebrek was de gezamenlijke noemer waarop het Rijksarchief in Zeeland, het Gemeentearchief Middelburg en het Gemeentearchief Veere elkaar eind 1996 vonden. De zaken raakten al ras in een stroomversnelling en in april 1997 kon reeds een 'samenlevingscontract' oftewel een convenant gesloten worden tussen het rijk en de beide gemeenten. Samenwonen alleen leek niet genoeg. Uit efficiëncy overwegingen werd tot een volledige fusie van de drie partners besloten. Naam van de nieuwe instelling: Zeeuws Archief.

Dat houdt in de praktijk in dat de drie thans bestaande archiefinstellingen in 1999 op zullen gaan in één nieuwe organisatie. Dat is niet alleen heel doelmatig, maar ook klantvriendelijk (de bekende 'één loket functie').

Toch betekent dat nogal wat. De huidige rijksarchivaris is beoogd directeur van de nieuwe instelling. Om redenen van praktische aard zal hij dan tevens gemeentearchivaris van Middelburg en van Veere worden. De huidige gemeentearchiva-

rissen blijven echter, gelet op hun (gemeentelijke) netwerken, relatiebeheerder voor respectievelijk Middelburg en Veere ('stadsarchivaris' lijkt me daarvoor een mooie -persoonlijke- titel). Van meet af aan ben ik een groot voorstander van het nieuwe Zeeuws Archief geweest. Ik beschouw het als een eer mee te mogen werken aan de vormgeving van een nieuwe, efficiënte toekomstgerichte organisatie: een toekomst voor het Zeeuwse verleden. In een model dat naar mijn idee in de komende eeuw maatgevend zal gaan worden. Clustering en schaalvergroting zijn ook in de archiefwereld onontkoombaar.

Er is nog heel wat werk te verzetten, maar in de zomer van 1999 hopen we tot één organisatie samen te smelten. U hoort nog van ons!

Toen in het voorjaar van 1997 het Bestuursconvenant werd ondertekend, was dat tegelijkertijd het startschot voor een fusie- en integratietraject dat het Zeeuwse Rijksarchief en de gemeentearchieven van Middelburg en Veere in de zomer van 1999 moeten afronden. Wat is er tot nu toe gebeurd om straks zover te zijn?



Drs A. Nuis ondertekent het convenant.

Werkgroepen

Een aantal werkgroepen is ingesteld om op de gebieden Personeel, Arbeid en Organisatie, Bedrijfsvoering en Financiën en Gebouw/Inrichting expertise in te winnen en besluiten voor te bereiden. Belangrijk is ook de rol van de 'Frontoffice' die het toekomstig aanbod van het Zeeuws Archief en de daarbijbehorende infrastructuur zo optimaal mogelijk afstelt op de vraag van de gebruikers. Alle werkgroepen rapporteren aan het ingestelde 'verandermanagementteam', het toekomstige managementteam. Laatstgenoemde rapporteert weer aan de zogenaamde 'Stuurgroep', waarin vertegenwoordigers van de betrokken gemeenten en de Rijksarchiefdienst zitting hebben. Om de (interne) communicatie de nodige aandacht te schenken is voor de duur van de fusie een communicatiemedewerker aange trokken. Ook is voor het hele fusietraject een medeneggenschapscom-

missie met vertegenwoordigers van het personeel van de betrokken instellingen geïnstalleerd.

WGR

De werkgroepen hebben niet stil gezeten. Het sociaal statuut, het sociaal plan, het organisatie model, de pakketvergelijking en de financiële verdeelsleutel zijn concreet en zo goed mogelijk inzichtelijk gemaakt. Besluitvorming heeft nog niet plaatsgevonden; uiteindelijk moeten de Minister van OC&W en de gemeenteraden alle voorstellen bekrachtigen. Om in de bestuursvorm de verantwoordelijkheden van zowel de minister als de gemeenteraden te garanderen is gekozen het Zeeuws Archief onder de Wet Gemeenschappelijke Regeling te laten vallen. Formeel moet dit besluit nog geaccordeerd worden door de Tweede Kamer.

Nieuws...

• **Munitie gedumpt in Oosterschelde**
Recent verschenen in de landelijke en regionale pers berichten over de dumping van munitie in de Oosterschelde. Aanvankelijk leek het op een geheime operatie, maar al spoedig werd duidelijk dat dit in de jaren vijftig en zestig een heel normaal verschijnsel was. Verslaggevers spoorden al snel enkele oude inwoners van Zierikzee op die zich de munitieschepen in de haven maar al te goed konden herinneren. Deze 'oral history' kon gestaafd worden aan de hand van de bij het Rijksarchief in Zeeland aanwezige archieven van Rijkswaterstaat Directie Zeeland, het Bestuur der Visserijen op de Zeeuwse Stroom en de Inspectie der Domeinen te Goes.

Dankzij een goede zorg voor oude archieven kon een ogenschijnlijk vergeten episode snel boven water gehaald worden.

De archieven verklaren vooral de keuze van de munitiestortplaats. Vlak na de oorlog zat Defensie met veel munitie in zijn maag. De traditionele dumpplaatsen in de Noordzee konden vanwege het meestal onstuimige weer niet intensief gebruikt worden. Vandaar dat de Commandant Zeemacht op zoek was naar dumpplaatsen in rustiger binnenwater, onder andere in de Oosterschelde. Na raadpleging van de eerder genoemde instanties verleende het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw in juli

1946 vergunning aan het Departement van Marine. Samen met gegevens uit andere archieven, bijvoorbeeld die in het Gemeentearchief Schouwen-Duiveland, het Algemeen Rijksarchief en het Ministerie van Defensie, kan deze kwestie eventueel verder opgehelderd worden.

• Hoger onderwijs voor Holland en Zeeland

Toen in de 16e eeuw Willem van Oranje de Leidse Hogeschool oprichtte, kreeg deze nadrukkelijk de taak te voorzien in het hoger onderwijs voor Holland en Zeeland. Deze oude doelstelling werd nieuw leven ingeblazen tijdens een vierdaags werkcollege voor geschiedenisstudenten van de Rijksuniversiteit Leiden op het Rijksarchief in Zeeland. Twaalf studenten werden intensief begeleid bij de bestudering en interpretatie van de daar aanwezige bronnen, in het bijzonder de rekeningen 'te water' in het archief van de Zeeuwse Rekenkamer. De Stichting Regionale Geschiedbeoefening Zeeland betaalde de reis- en verblijfskosten van de studenten. Het enthousiasme onder de studenten over het college met de titel 'Leven met de zee. Marinekapiteins en hun bemanningen in de 18e eeuw' bleek groot en vervolgstudies naar de rijke maritieme geschiedenis van de provincie Zeeland zijn in de nabije toekomst te verwachten.

• Digitale ontwikkelingen

Eén van de taken van archiefdiensten is het toegankelijk maken van bronnen door vervaardiging van allerlei mogelijke indexen op archiefbestanden. Dit vergemakkelijkt het zoeken in archieven. Recentelijk werd bij het Gemeentearchief Middelburg het zogenaamde 'Bevolkingsproject' afgerond. Drie medewerkers voerden gedurende vijf en een half jaar de gegevens van enkele tienduizenden handgeschreven kaartjes in de computer in. De kaartjes vormden een toegang op het vooroorlogse bevolkingsregister. De eigenlijke registers, die lopen over de jaren 1900-1937, waren al eerder op microfiches gezet en voor

bezoekers beschikbaar, maar een goede (digitale) toegang ontbrak. De gehele Middelburgse bevolking uit de periode van ca. 1900 tot 1937 is nu in kaart gebracht en in te zien op de studiezaal van het Gemeentearchief Middelburg.

Het Rijksarchief in Zeeland is bij haar projecten van het nader toegankelijk maken van de zgn. primaire genealogische bronnen ook al jaren met de bij haar aanwezige Middelburgse bestanden bezig. Vrijwilligers voeren de overlijdensakten van de Burgerlijke Stand van de Zeeuwse hoofdstad (periode 1811-1940) in en onlangs is de invoer van de huwelijksakten (periode 1811-1922) voltooid. Dit laatste is gebeurd in het kader van het landelijke project 'de digitale familiegeschiedenis tot 1780'. In de genealogische studiezaal van het Rijksarchief zijn de ingevoerde gegevens van de Middelburgse huwelijks- en overlijdensakten door het publiek met behulp van een computer te raadplegen.

Op termijn zullen de gedigitaliseerde gegevens via Internet beschikbaar gesteld worden aan geïnteresseerde genealogische onderzoekers in binnen- en buitenland. De data zijn onmisbaar bij het verrichten van genealogisch onderzoek en bieden een frame voor het maken van stamboom- en kwartierstaten.

• 400 jaar VOC

Het Zeeuws Archief i.o. heeft samen met het Algemeen Rijksarchief het voortouw genomen in een project om de scheepssoldijboeken van de VOC in het jaar 2002 geïndiceerd te hebben. Dat jaar wordt het 400-jarig bestaan van de VOC gevierd. Het samenwerkingsverband tussen het Zeeuws Archief, het Algemeen Rijksarchief, de gemeentearchieven van Delft en Rotterdam en het Streekarchief Westfriese gemeenten gaat op 1 januari 2000 van start om het project voor 2002 af te ronden.



Monique Scholten, Agatha Meijer en Nynke Dijkstra maakten het bevolkingsregister toegankelijk.

Schippers aan wal in Middelburg

Het zogenaamde 'schippersregister' van Middelburg (bijgehouden van 1871 tot 1937) maakt deel uit van de bevolkingsregisters. Normaal gesproken houden de bevolkingsregisters per huis de inwoners bij. In het schippersregister werden schippers en hun gezinnen, knechten en meiden ingeschreven. Een typerend voorbeeld is de inschrijving van de complete schippersfamilie Bouterse. Het gezin Bouterse deed Middelburg in 1927 aan met het motorschip 'Scheldestroom'. De kinderen van het schippersechtpaar waren geboren in Zwartsluis, Krabbedijke, Brussel, Niel (bij Boom in Duitsland) en Rotterdam. De schipper en zijn vrouw waren afkomstig uit Kats en Kortgene. Hun tweede zoon voer op het motorschip 'Carolien' en hun derde zoon voer op de 'Hontestroom'. In het schippersregister van Middel-



De Zeeuwsche Spoorboot no 1 voor de ingang van de haven van Middelburg.

burg zijn ook de verschillende hofmeesters van de 'spoorboot' te vinden, de gezagvoerder van de vrachtboot 'Zeeland' en de kunstschilder Petrus Johannes van den Helden-

berg die van november 1925 tot april 1926 op zijn motorjacht 'Elijsium' in Middelburg verbleef.

Colofon

Zeeuws Archief Bulletin verschijnt 4x per jaar
1999, no. 1

Het Zeeuws Archief Bulletin wordt verspreid aan personen die betrokken zijn bij en/of geïnteresseerd in de totstandkoming van het Zeeuws Archief. Wilt u ook een exemplaar ontvangen? Neem dan contact op met Ruth de Bruin, telefoon (0118) 63 89 20

Redactie: Roelof Koops (rijksarchivaris in Zeeland), Peter Sijnke (gemeente-archivaris Middelburg), Peter Blom (gemeente-archivaris Veere), Albert Meijer (hoofd inventarisatie Rijksarchief in Zeeland), Angelique Groenewegen (hoofd bedrijfsvoering Rijksarchief in Zeeland), Ruth de Bruin (medewerker communicatie Zeeuws Archief)

Vormgeving: Wim de Valk, Batenburg
Pre-Press: Studio Beckers/vd Kooij, Oud-Vossemeer
Druk: Drukkerij Verhage & Zoon, Middelburg

ZEEUWS ARCHIEF

